

Dissertatio medica inauguralis de ictero / [Johann Martin Hoffmann].

Contributors

Hoffmann, Johann Martin, 1658-
Wedel, Georg Wolfgang, 1645-1721.
Universität Jena.

Publication/Creation

Jena : Krebs, 1685.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/c7wsbesn>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

I. N. D. E. D. N. 7. C.

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS,
DE

ICTERO,

AUTORITATE AC DECRETO
Gratiosissimæ Facultatis Medicæ,*In Illustri & Florentissima**Serenissimorum Ducum Saxonicæ**Academia SALANA,*

P R Æ S I D E

GEORGIO WOLFF.

GANGO WEDELIO,

Med. Doctore, Theoret. Professore Publico,

Archiatro Saxonico, & S. R. I. Academiæ

Naturæ Curiosor. Adjuncto,

Præceptore ac Patrono suo magno,

P R O L I C E N T I A

Summos in arte medica honores, insignia ac privilegia

Doctoralia legitimè impetrandi,

Publico Eruditorum examini submissa

à

JOHANNE MARTINO HOFFMANNO,

Naumburgo Misnico,

IN AUDITORIO MAJORI,

*Horis ante & pomeridianis consuetis,**Ad Diem Maji, Anno M DC LXXXV.*

JENÆ, Literis KREBSIANIS.

DEO
TRIUNI,
PATRONIS,

ET
PARENTIBUS,

SACRUM.

^{QVOD}
DEUS TER OPTIMUS TERQVE MAXIMUS
RATUM,
REI PUBLICÆ ÆQUE AC LITERARIÆ FAUSTUM,
ACADEMIÆ SALANÆ HONORABILE,
ÆGROTIS OMNIBUS SALUTARE
ESSE ET VELIT, ET JUBEAT!

AUCTORITATE
SACRÆ CÆSAREÆ MAJESTATIS
AUGUSTISSIMA,

AUSPICIIS FELICISSIMIS
SERENISSIMORUM SAXONIÆ DUCUM,
NUTRITORUM NOSTRORUM MUNIFICENTISSIMORUM,

RECTORE MAGNIFICO,

VIRO AMPLISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO,

GEORGIO SCHUBARTO,

ELOQVENTIÆ AC POESEOS PROFESSORE PUBLICO CELEBERRIMO,

EX UNANIMI COLLEGII MEDICI DECRETO

AMPLISSIMUS ATQVE EXPERIENTISSIMUS

IOHANNES MARTINUS HOFMANNUS,

NAUMBURGENSIS MISNICUS, PRACTICUS,

VIRTUTIS EXPERTÆ, ERUDITIONIS SOLIDÆ,

MULTIPLICIS IN VARIIS TAM IN, QVAM EXTRA GERMANIAM ACADEMIIS,

ET PRIVATIS AC PUBLICIS SPECIMINIBUS PROBATÆ EXPERIENTIÆ

BRABEION

^{H. E.}

SUMMOS IN ARTE MEDICA HONORES,

DOCTORIS TITULUM,

INSIGNIA, IMMUNITATES, DIGNITATES AC PRIVILEGIA

AD DIEM II. JUNII

MORE MAJORUM IN ÆDE ACADEMICA

IMPETRABIT AC REPORTABIT.

HUIUS VERO PANEGYRIS SOLEMNITATEM

UT

RECTOR MAGNIFICUS,

ACADEMIÆ PROCERES, OMNIUM FACULTATUM PROFESSORES, DOCTORES,

MAGISTRI, STUDIOSI ET QVICUNQUE ARTIS MEDICÆ SACRIS FAVENT,

HONORIFICA SUA PRÆSENTIA ET BENEVOLO APPLAUSU CONDECORARE VELINT,

ØBSERVANTER, OFFICIOSE, AMICE ROGO

AUGUSTINUS HENRICUS FASCHIUS, D.

ANATOM. CHIRURG. ET BOTANIC. PROF. PUBL. ARCHIATER DUCALIS

SAXONICUS, HODIE FACULTATIS SUÆ DECANUS,

ET AD HUNC ACTUM SOLEMNEM LEGITIME CONSTITUTUS

BRABEUTA.

P. P. JENÆ A. O. R. M DC LXXXV. MAII XXXI.

LITERIS KREBSIANIS.

DEUS TERRA

REPUBLICA

ACADEMIA

AGRO

ET

U C

SACRAE

CAES

ALI

ALASPIC

SERENISSIMO

NOSTR

RECTE

NIRO AMPLISSIM

FORGIO

ELGOVENTE ACPOSSECO

EX UNANIM

CO

AMPLISSIM

PROOEMIUM.

Maximum pulchritudinis momentum in colore decenti consistit. Ipsa quidem membrorum harmonia & partium artificiosa textura per se commendabili elegantia superbit, est suus faciei decor, corporis nitor, partium omnium insignissima conformatio; Si tamen color absit, gratia minor est.

Hic velut pigmentum est nativum, ex albo rubens, in neutro excedens, moderatè mixtus corpus decorans. Quod flos in plantis, id facies in animalibus. Junctus flos foliis, demum plenarium ornatum exprimit. Reliquum corpus candor gratus, faciem τὸ ζωνκὸν ἄνθος decorat, è sanguinis purpurâ & lymphæ liliis exurgens.

Ast non unus hujus decoris hostis est. Variolæ non rarò lævorem exuunt, & foveis suis exarant vultum. Vari ipsi, verrucæ, & tubercula alia, lentigines & maculæ variæ insidias ornatui struunt. Quin morborum commune est vitium, hoc speculo ut visendos se sistant. Si faciem videas, non gnarus intima scaturiginis, videtur sæpe quantivis pretii; sin scruteris penitius, anguis in herbâ est.

Notabilis præ aliis est deformitas visenda in ictero, ad gratam licet in vitâ communi auriginem deflectens, quo de dum agere instituimus, divinum ut adstet numen, precamur.

CAPUT I.

De Definitione nominali & reali.

Cum non negligenda omninò sit nominum diversitas, operæ pretium erit, breviter evolutioni nominis insistere.

ICTERUS à colore nomen indeptus est, quò omnes derivationes ad unum collimant, voce Græcâ in Latium receptâ. Sive enim à mustelæ, seu milvi oculorum aurei coloris similitudine, quod *ικτὴρ* nomen innuit, originem traxerit, seu ictero ave, Latinis galbulus vel galgulus nominatâ, solo aspectu regium morbum curante, teste *Plinio*, res eodem recidit.

Idem morbi regii appellatio innuit, non tam à delicatâ atque regiâ curatione, de quo, præter *Celsum*, *Serenus*:

Regius est vero signatus nomine morbus,

Molliter hic quoniam celsâ curatur in aulâ;

Nec, ut alii volunt, à mulso tanquam regio potu, quia morbus hoc potionis genere curetur; quàm ab auro metallorum rege desumpta. Inde aurigo quoque appellatur, quod auri colorem ægrotantes præ se ferant, item auriginosa perfusio; fellis suffusio vocatur etiam à quibusdam, quia cutis felle suffunditur. *Celso* arquatus nominatur, ob arcus cœlestis seu iridis similitudinem. Germanis dicitur *die Gelbesucht*.

Sin distinctius vocis ambitum lustremus, non unus morbus icteri venit nomine, sed plures, saltem velut species. Ex hac æquivocatione ut nos extricemus, liceat eodem jure, quo in aliis morbis procedunt medicorum filii, distinguere inter icterum & passionem ictericam. Seu, quod eodem recidit, alius icterus fuerit propriè dictus, & absolutè, strictè talis; alius latius & relativè, analogicè. Icte-

rus

rus propriè talis nobis biliosus est, five primarius, seu symptomaticus, de quo agemus in præsentiarum latius. Latè etiam de colore quasi icterico, ut in hydrope, scorbuto, & aliis affectibus, item à corruptione sanguinis extravasati à veneno, & particulariter in vexatione definente, ex rubore in livorem, ex hoc in flavum colorem definente maculâ, accipitur.

DEFINIMUS icterum propriè sic dictum, quod sit decoloratio corporis universi in flavum vel fuscum præternaturalis, ab infectione succorum vitalium biliosâ.

GENERIS seu formalis rationis vicem sustinet decoloratio, seu coloris nativi floridi ex albido rosei vel quasi talis mutatio in flavum ac citrinum, quod ipse testatur sanè sensus. Et quidem universus corporis habitus hunc colorem præ se fert, ut sic distinguamus à particulari citrinitate vel livore, seu ab interno vitio oriundo, quod in incubo affectis & scorbuticis novum non est, *Alp Slecten* vocant, seu ab externis casibus. Differt quoque sic ab aliis decolorationibus, ut cachecticorum albâ, pallidâ, lividâ & plumbeâ, ut & quam icterum album vocant in morbo virgineo.

DIFFERENTIAM specificam absolvunt verba reliqua, quâ & inter se, & ab aliis distingvitur. Duplicem enim assignavimus colorem, ex uno fonte orientem & fororiantem. Unus frequentior & communis, qui *κατ' ἐξέχνην* icteri nomine venit; alter paulò rarior & consequens magis priorem, quem nigrum vulgo vocant. Enimverò sit usus verborum tyrannus, præstat tamen fuscum denominare pressiori significatione tincturæ, seu coloris sese offerentis, in primis in urinâ ipsâ, unde sub his duabus speciebus omnes gradus ac mansiones reliquas completi licet. Vel saltem si nigri nomine utamur, latius paulo id fit, quatenus & fuscum sub se comprehendit, qui ad nigrum vergit.

Præternaturalis est hic color, seu icterus morbosus, ad

differentiam ejus, qui secundum naturam in quibusdam regionibus maximè familiaris est, quales sunt calidiora climata inhabitantes Asiatici, Africani, Habessinii & ex Europæis remissiori gradu Hispani, Portugalli & alii. Generaliter enim loca calidiora inhabitantes magis ad fuscationem inclinant, ut septentrionis incolæ albidiores esse consueverunt, non minus certis gradibus distincti, ac priores illi.

Hinc refertur recepto usu inter symptomata qualitatis mutata, nimirum in colore, ex quo etiam morbus cognoscitur. Quamvis enim & suo modo ad actionem laxam, & excretorum ac retentorum vitia referri possit, ab hoc tamen potiori ac præcipuo meritò desumitur denominatio.

CAPUT II.

Subjectum explanat.

SI sedem morbi spectemus localem, generalis est universum corpus, quoad extimam vestem, quam habitum vocant, seu ambitum potius extremum. Offendimus hic partitas operas inter partes fluidas & solidas. Cum enim qualis humor, talis color, elogio antiquissimo medicinæ Procerum, isq; ordinariè positivè à sanguine, privativè à lymphâ proveniat, & albedo cutis propria huic debeatur, rubedo intermicanti & transparenti sanguini, facillè patet, **SUBJECTUM INHÆSIONIS** esse partes fluidas, quæ ad ambitum corporis feruntur, sanguinem & lympham; **DENOMINATIONIS** solidas, & principaliter quidem albidiores, adæquatè reliquas. Contraria enim juxta se posita, ut id huc applicemus, magis elucescunt; unde patet, quare album oculi, ob candorem quem habet eximium, primò & ultimò indicem morbi præbeat. Hæret omnis tinctura seu radix decolorationis peregrinæ in fluidis partibus, quam effundunt in singulas

las reliquas. Atq; hinc decoloratio hæc suâ naturâ non est perpetua & persistens, sed transitoria. Simul exuberatio humoris definit, cessat etiam pedetentim color inde productus. Testantur eundem externæ, neq; tamen penitus liberatæ sunt reliquæ, colore enim hocce flavo internas quoque partes affici, ut intestina, quæ abundè vasis arteriosis & venosis referta sunt, ex observationibus claret. Talem historiam legimus apud *Thonerum observ. medic. l. 3. observ. r. p. 156.* quando ait: Refert Christophorus Gvarinonius Rudolphi II. Imper. Archiater, in suis consiliis, de Sfortia Cardinali Romano, icteritiâ defuncto, cum cadavere resecto, inquisitio interiorum membrorum facta, omnia inprimis autem hepar & intestina croceo colore totaliter infecta deprehensa. Similem fermè casum refert *Timæus l. 3. cas. 28.*

Testis omni exceptione major est ipsa saliva, quæ non rarò citrino colore visenda est, lymphæ coloratæ indicio, ut urinam & alia latius inferius recensenda huc non arcessamus.

Ut vero fluentia ducunt ad fontem; ita quoque fluidorum alius hic color ad interiora monstrat viam. Supponit symptoma morbum, solidæ fluidorum statum, fluida organorum vitalium, ubi elaborantur & scaturiunt. Unde plus ultra tendit medicus, & distinguendum venit inter *subjectum symptomatis & morbi*, ejusq; *causa*. Hoc quærendum principaliter sine dubio ibi, ubi bilis nascitur & oritur; adæquatè, ubi fomitem & præparationem fortitur. Cumque viscera & humores perpetuum societatis habeant vinculum, ad eundem ductum, quem in subjecto symptomatis secuti sumus, etiam hîc optimè proceedemus. Verbo in hepate, cum visceribus obstetricantibus ac sanguine, icterus radicatur; ita tamen, ut diverso respectu modò subjecti, modò causæ titulum sustineant, de quibus jam dicendum venit.

CAPUT III.

Causas rimatur.

CUM color testetur de statu humorum, unde inter indices temperamentorum & cacochymix ambulat, isque ascititius sit in hoc affectu, cogitationem suggerit de peccante humore.

CAUSA IMMEDIATA decolorationis ictericæ est infectio succorum vitalium biliosa. Hæc enim positâ immediatè ponitur eadem, & vice versa. Et quamvis particularum lucidarum hanc dispositionem possemus causari; medicis tamen nobis licebit materiata magis lucem ac corpoream assignare.

Infectio est succorum vitalium, seu sanguinis & lymphæ, quatenus desciscunt à pristino statu; quæ tum conjunctim fit, tum seorsim. Uterque participat de peregrinâ tincturâ, speciatim verò serum, quod intimius poris admittitur, ultra sphæram sanguinis ipsius. Deturpata est sanguinis purpura, inquinata seri ἀχρῆια, ut coloratus evadat humor coloris omnis expers. Infectio est æquabilis, omnibus partibus communis, quibus affluunt tingentes succi, beneficio circulationis; æquabilis in motu, unde nullas in cute exulcerationes, tumores, vehementesque pruritus excitat, quæ, si secus fieret, facillimè sequerentur. Totam massam sanguineam infectam esse, & in ejus vehiculo sero cumprimis, post venæsectionem apparet ad oculum.

CAUSAM MEDIATAM PROXIMIOREM assignamus bilem cum sanguinis undis confusam, adeoque peccantem receptis illis vitiis, quantitate, qualitate & inprimis motu.

Hæc ut melius pateant, ponemus 1. omnem colorem esse à sulphure, tanquam matrice lucis, 2. bilem esse colorum, cumprimis flavi & ex hoc natorum aliorum, matrem.

trem. 3. Sanguinem esse materiam bilis, & radicem primam omnium colorum in corpore. 4. Quales humores, talia esse viscera, & vice versâ; ut non repetamus hîc plura huc spectantia, inprimis rubrum colorem omnes quasi reliquos secum habere. 5. Bilem materialiter esse in sanguine, & ex eodem debitis colatoriis separari, ne, præter alios usus, ipsa succos vitales inficiat. 6. Bilem separari eminenter in hepate, unde peculiaribus tubulis in intestini duodeni & jejuni confinia amandatur; aptari verò ad separationem in liene, mesenterio, & seorsim quoque separari ex parte in renibus.

Inde verò collectu facile est, icterum fieri duobus summis casibus, vel quando non separatur bilis, vel quando separata non excernitur, sed regurgitat; quibus tertium addi potest, quando sanguis in biliosum characterem degenerat.

Non separatur bilis, ita quidem ut in hepatis porulis, saltim sufficienter, dimissa vel in folliculum colligatur, vel in intestina defluat, vitio viscerum & humorum.

Ubi enim plus bilis generatur, quàm naturaliter per consuetas vias excerni possit, nec tamen fermento peregrino foeta est, æqualiter cum sanguine miscetur, ipsi lentorem affricat, ac, per circulationem totum corpus discurrens, in omnia membra sui characterem diffundit.

Non excernitur vitio tum proprio, tum meatuum, per quos expurgari debebat ordinariè, tum fibrarum motricium. Utrique vitio ancillatur obstructio, mater icteri, & hanc fovens tartarus, obstructionum faber, pituita, & in fusco acidum, ejusque species.

Peccat hinc cum primis *qualitate* tum sanguis tum bilis, lentore, crassitie, viscedine, unde tantum abest, ut balsamum ejus vitale, seu partes sulphureæ, balsamicæ, & salinæ volatiles sint vegetæ, ut potius inertes sint sulphureæ, deficient volatiles, unde nulla hîc febris, nulla effervescitio in ictero sibi relicto, sed torporis potius indicia plurima.

Posito hoc vitio, necessariò etiam peccat in *motu*, ut quieta & tarda subsistat, nec deferatur *κατὰ*, ut par erat; & exinde demum in *quantitate*, ut sulphur cœnosum, crassum, terreum, tartareum congeratur, & congestum inficiat humores, & suffundatur in corporis habitum.

Hinc si lien non rite ministret hepati, nec mesenterium, vel renes ipsi, redundat noxa in hepar, & ab hepate in massam sanguineam. Accedit non rarò vitium ipsius ventriculi; qualis enim chylus, talis sanguis, qualis sanguis, talis bilis. Nec intemperies hepatis indicta abire debet, quando fermentum ejusdem sanguini debitum, quando elater, spiritibus & fibris seu villis, in officio cessant, quando pori laxiores vel strictiores, unde separatio decens institui nequit.

Sin specialius excurrere velimus, faciunt huc hinc inde observata ab autoribus. Sic obstructio hæc simplex est nonnunquam, à materiâ magis mobili dependens, quandoque gravior; uti icterum à tumoribus & scirrhis hepatis obortum non unâ observatione perspectum est, poris & tubulis colatoriis callescentibus. Sic obstructio in cistâ felleâ ipsâ huc facit, quando bilis granulatur in lapillos, quod frequenter accidit. Quamvis enim non semper positis lapillis in vesiculâ bilariâ enascatur icterus, dato adhuc effluendi spatio; fit tamen & iisdem obstructentibus, sive in exortu, ut bilem recipere nequeat, sive in egressu, & longè quidem perstinacissimus.

Obstructio hæc etiam promovetur à nimia angustia meatuum, unde facile à materiâ viscosâ impeditur evacuatio, & bilis retrò labitur. Nec minus bilis evacuatio impeditur ob meatus bilarii ficcitatem, quale exemplum consignavit *Argenter. l. 4. aphor. Hipp. comment. 62.* contra ego, inquit, dicebam ex ficcitate corrugatam esse substantiam & membranas meatuû, quæ bilem transmittunt ab hepate ad intestina, quod cum medicis aliis persuadere non possem,

exitus

exitus postea docuit: nam ægro mortuo, & dissecto, meatus illi ita consumti & exsiccati inventi sunt, ut, instar solidæ chordæ aut nervi, nullam amplius perviam haberent cavitatem.

Colica quoque icteritiam causat non rarò ex eadem ratione, quando flatuum copia distendendo non solum intestinum colum divexat, sed & pori choledochi occludit orificium, unde bilis regressus & suffusio in totum corporis ambitum.

Et hic locus est de ictero fusco quoque, quem nigrum vocant, breviter differendi, qui ex iisdem causis, mutato saltem gradu, enascitur. Uti enim prioris causa est bilis; sic hujus atra bilis, seu acidum vel austerum cum bile remixtum. Acidum hoc separatur in liene, ut bilis in hepate conflurgere possit, alcalinæ naturæ, & acido contraria; duplici verò potissimum casu nigredo hæc intensiva ex flavedine producitur. Frequentius quidem obstructione fortiori continuatâ in ipso hepate, quæ si expediri nequeat, ex flavo in fuscum degenerat, adeoque niger fit flavi successor; non rarò verò ipsius lienis, decoctoris acidi, culpâ, obstructione contumaci, vel scirrho, unde acidum prius studiosè seclusum in consortium venit mixturæ biliosæ, indeque nigredo, tum in corpore spectanda reliquo, tum maximè in urinâ. Neque experimenta abluunt, cum austera, acerba, acida vitriolica cum resinosis mixta vel sulphureis, per mechanicam, colorem nigricantem pariunt, qui ne tantus sit, impedit in corpore vitalis calor, & mixtura temperantis lymphæ.

Degenerat verò sanguis in bilem & immutatione hæc suâ icterum quoque parit, paulò improprie respectu prioris dictum, quando vel à purgantibus non operationem consecutis aliquando, per accidens, vel à venenis, ac moribus animalium fit ejusdem præcipitatio, deturpatioque, quorsum & febres aliquando fuerint referendæ, nisi per accidens forsan ipsis jungatur comes. Icteri flavi & ni-

gri ex veneno contracti exemplum legitur apud *Zacutum Lusitanum Med. Princ. Hist. l. 2. observ. 20.* & *Pergamenus l. 5. de loc. aff. c. 7.* meminit quoque fervi, qui ob morsum viperæ ictero laboravit. Id tamen non perpetuum est, quod fermentum venenosum immutativum variet, natura à naturâ differat, ut de ipsius veneni quantitate & loco diverso non dicamus.

EX CAUSIS MEDIATIS REMOTIORIBUS NATURALIBUS ad icterum disponit TEMPERAMENTUM biliosum. Quando enim particulae sulphureae sunt intensae, ferosae verò blandae deficiunt, facile anasam præbet huic symptomati, quia ad bilem generandam præ cæteris illud aptum est.

ÆTAS etiam memoranda venit, quando quidem frequentius in adolescente, & juvenili, quàm senili visitur. Ipsi quoque tenelli infantes frequenter ictero propriè dicto corripiuntur, uti & plerique recens editi aliquid icterici præ se ferunt, ob victum mutatum, & meconii reliquias.

HABITUS CORPORIS quidem parum confert, nisi quò albidior sit, eò eminentius icterum repræsentare dicamus, vel etiam densum minusque dissilabilem causemur, ut remoretur longius protrusum biliosum crocum.

EX reliquarum remotiorum & quidem nominatim NON-NATURALIUM promptuario ea concurrunt, quæcunque vel sanguinem magis intendunt, lympham diffiant, calefaciunt, materiamque cumulandæ bili præbent, vel in primis ad tartareas obstructions, lentorem, crassitiem, flatum disponunt, & ejus evacuationem impediunt.

AER CALIDUS & SICCUS ad bilis generationem confert, ac massam sanguineam reddit calidiorem, quæ ratio quoque forsan est, quod notatum refert *Paschalius l. 1. de cur. morb. c. 43.* in Sardiniâ ex aëris corruptione, inunte æstate aut autumno, in icterum incidere indigenas ferè omnes, exceptis iis, qui propter robur temperamenti aut aliâ de causâ resistere malo possunt.

Frigi-

Frigidus quoq; aër & humidus suum symbolum confert, unde maxime verè, ubi nova velut humorum fit fermentatio, & autumno, ubi ob fructus prægressos comestos bilis collecta est, grassatur icterus magis.

In CIBO & POTU errores in substantiâ, quantitate & qualitate huc quoque conferunt. Sic vinorum generosorum largior potatio, aromata, & alia calidiora & acriora, non solum sanguinem calefaciunt; sed etiam bilis materiam suggerunt. Viscosi & tenaciores cibi cum non satis possint concoqui & verti in chylum laudabilem & sanguinem, abeunt in crassum humorem & lentum, qui obstruit, & concretioni aptatur facilè. Quæque ex his flatu cient & colicam, illa secundariò & ad icterum generandum concurrunt.

EX ANIMI PATHEMATIBUS bilem efferat ejusque inordinationes facilè efficit ira vehemens. Tristitia, mœror, curæ, atque cogitationes intensæ symbolum suum addunt, torporem sanguini inferentes. Et sic in aliis quoque gemina hæc icterum generandi, licet contraria sibi visa, media præstò sunt, quædam humori, quædam viis debita, utraque in effectum eundem collimantia.

MOTUS & EXERCITIA si mediocritatis limites excedant, præprimis in ætate, facilè corpus ad hunc disponunt affectum, humores accendendo biliosos & ad effusionem instigando. QUIES immoderata obstructionibus velificatur, si quid aliud, adeoque & hîc evadit morbifica.

EXCRETORUM & RETENTORUM hîc non minima est culpa, quando excernenda non suis loculis procedunt decenter; sive crassiora æstimemus, quandoquidem obstructionem alvi frequenter admodum sequitur icterus, sive fluida, per urinam bile non separatâ ut debebat. Idem quoque de mensium suppressione tenendum est in biliosioribus, & atrabilariis, neque enim semper

chlorosis cum albedine faciei seu pallore conjuncta est, sed, quod cum cachexiâ habet commune, sæpe etiam citrinitas vel fuscado de cacochymia qualitate testimonium præbet. Sæpe tamen etiam citrà ullam causam manifestam vel errorem in diætâ, ob viscerum ~~anomaliam~~ successivè contractam, malum enascitur.

EX PRÆTERNATURALIUM classe quædam symbolicè & directè, quædam indirectè icterum parturiunt. Ita, præter jam laudata, affectus hypochondriacus, scorbutus, hydrops, quartana & alia huc pertinent.

CAPUT IV.

Differentias complectitur.

QUAMVIS ex supra dictis sic satis constet, quanam icteri sint differentiæ; ut tamen ordinem servemus, breviter de his acturi sumus.

Ratione GENERIS seu FORMÆ differentia se offert essentialis magis inter icterum flavum & nigrum; magis enim & minus speciem non variant in substantiâ, ut ita loquamur, facile tamen in accidentibus, quod exemplo febrium claret. Repetere etiam liceat distinctionem inter icterum verum & apparentem, proprietalem & analogum; albus enim non nisi *ἀνύεως* hoc nomine venire potest. Alius item simplex, alius complicatus, alius benignus, alius malignus, alius magnus, alius parvus est.

Ratione *temporis* alius icterus antiquus est, alius recens. Chronicus per se, acutus per accidens. *Causa* ratione anni temporum eundem dirimit in æstivum, autumnalem & epidemicum, eò, quod omni tempore corripiat, (ex quo epidemii vox etiam lumen acquirit,) l. de intern. affect. c. 39. seqq.

Ratione CAUSARUM alius fit à copiâ bilis, alius à febribus; Alius à veneno, sive internè sumto, sive ex-

externè immisso ; alius ab obstructione aut vesiculæ biliaræ, aut meatuum seu ductuum choledochorum ; alius à quantitate pituitæ, alius à bile sibi relictâ, alius ab atrâ bile ; alius primarius, alius secundarius.

Quando verò eundem in criticum & symptomaticum distinguunt, argumento 4. *apb. 62. & 64.* id cum grano salis est intelligendum. Nullus enim propriè icterus est criticus, sed suo modo etiam signat bonum vel malum, prout circumstantiæ variant.

CAPIT V.

Signa proponit diagnostica.

FUTURUM icterum & imminens prænunciant eadem signa, quæ præsentem notant, minori gradu evenientia. Inter hæc *Hippocriti* notatus lumborum & lateris dolor, sine causâ manifestâ, quod alibi ad hypochondrium & lateris (*ωλεϋσθ*) dolorem refert, cum subviscidâ paucâ & frequenti alvi dejectione. Ad eundem ductum *Platerus* docet icterum præcedere & illius prænuncium esse dolorem compressivum circa cordis foveam, quod tamen habendum est pro communi signo, non proprio. Confirmat idem lassitudo, maximè verò decoloratio incipiens ab internâ causâ.

PRÆSENS vel actu se exerens laterè nescit, visum enim incurrit color citrinus ac flavus, primò in oculis apparens, signum certum incipientis icteri, qui & ejusdem augmentum & decrementum arguit. Idem occurrit in volis manuum & sub unguibus, & in totâ denique machinâ humanâ.

Refertur huc quoque amarities linguæ, quod omnia gustentur amara, quia materia biliosa, per totum corpus diffusa, non possit non linguam afficere, cum habeat vasa satis ampla ; id tamen non confirmatur æquè ab experien-

rientiâ, bilis enim con fermentatione illâ æquabili amarorem suum exuit. Nec sitis, caliditas ac pigrities corporis perpetua est. Certius verò signum est unum in qualitate mutatâ & corporis, & alvi fecum, & urinæ. De corpore extimo jam diximus. Alvi excrementa ut plurimum sunt pallida, vel coloris ordinarii expertia, nisi salvus sit magis ductus bilarius. Urina crassa & crocea, pannos linteos croceo tingens colore.

Pulsus ictericorum est, si absit febris, elogio *Galen* l. 4. de caus. puls. c. 26. minor, durior, crebrior, non languidus neque celer, ac hujus doctrinæ rationem addit loco citato. Febris verò nulla adest, nec actiones reliquæ læsæ, seu vitales, seu animales, unde ægri ut plurimum sibi relictæ sunt, & solâ sæpè decoloratione moti domi se continent, cæteroqui muniis suis & in publicum prodire apti. Nec, quod inoluit vulgò, etiam apud eruditos, ictericis depravatur æquè visus, ut omnia objecta appareant flava.

Causam in visceribus, vel viis, vel M.S. hære, circumstantiæ conjunctæ patefaciunt. Alvi scybala tincta minus obstructum canalem bilarium arguunt, albida contrarium, vel bilem saltem magis inertem & pituitosam.

Sin inflammatio hepatis adsit, quæ tamen rarior est, non absolutè icterus enascitur. Eo tamen casu febris adest, dolor acutus, respiratio difficilis, ob viciniam diaphragmatis, & alia. Idem de febre valuerit, è signis suis deprehendendâ.

Si icterus à veneno hausto vel morfu animalculi venenati contingat, signa ejusdem sunt secundaria, primariis inferiora, & ferè magis privata partis affectæ decoloratio, lividæ vel virides maculæ, subitanea dejectio virium, lipothymia, aliaque adveniunt.

Sin affectus longius duret, dejectiones constanter sint albæ, urina crocea, & medicamenta efficaciora licet prudenterque satis adhibita parum proficiant, de calculis, de scirrho, vel scirrhosâ dispositione cogitandum est, maxi-

maximè si dolor obtusus cum respiratione difficili, tensio item & tumor in dextro hypochondrio sentiatur.

Nec difficulter SIGNA SUBJECTI ex actionibus læsis, cum situ doloris, tumoris & similibus elici possunt. Niger magis ab affecto simul splene, flavus ab hepate frequentius irrepit.

CAPUT VI.

Prognostica signa subjicit.

CUM non minus jucunda quàm utilis sit PROGNOSIS, per hanc certior fit medicus, an auxilii quid à medicamentis sperandum.

Icterus ordinariè & sibi relictus inter acutos morbos non ambulat. Quamvis enim *Divinus Senex l. 3. de morbis c. 12.* & iisdem penitus verbis *l. de dieb. judicator. c. 7.* talem describat, qui acutus sit & citò occidat; ille tamen accidentarius magis fuerit, nec tam, quàm icterus, tantæ acutiei, quàm quàm febris icterica. Magni enim fuerit momenti, quæ fermento bilioso debetur, & illi quidem tanto, ut sanguinis tota massa actu illud exuperans exprimat. Icterus ergò per se morbus est minus lethalis, nec periculosus. Quin ægri ordinariè non decumbunt morbo affecti, minus in actionibus læsi, indicio, quàm facilè feratur idem. Valet id cum primis de affectu simplici, nec cum aliis stipato, ex obstructione pori choledochi, ad intestina procedentis, oriundi, & recente, qui non difficilis curatu est. Ex accidentibus verò idem fit periculosus, si longius dureret, appetitus sit prostratus, vigiliis vel febre continuâ molestetur æger. Sin delirium accedat, vel singultus convulsivus, lethalis est; nam ubi bilis fervens in cerebrum rapitur, spiritus incenduntur, mens perturbatur, vel nervosum genus quatitur, adeoque æger magno versatur in periculo.

Icterus in senibus & pinguioribus existentem, rarò aut

nunquam sanari *Forestus* statuit *l. 19. obs. 18.* Conjuncta inflammatio suo item incendio periculum majus minatur, quàm ictericâ effusione, unde & liberationis signa, hæmorrhagia, vel suppuratio non huic sed illi adscribenda sunt.

Icterus niger periculosior flavo. A venenis exortus lethalis ferè est, & quò venenum vehementius, eò periculosior erit morbus: arguit enim magnam humorum corruptionem.

A scirrho & impensâ duritie prodiens non minus gravis est, & ob vasorum lymphaticorum obstructiones conjunctas, in hydropem facilè commigrat ac mortem. Hydropem excipiens ut plurimum *συναποθνήσκει*.

Cæteroquin nec morâ æquè molestus esse solet, modò auferatur causa, obstructio, pro cujus modulo tempus unice variat. Levior breviter curari potest, gravior non desideratâ brevitate, quam ob rem flavus ad dies, vel unam alteramque hebdomadem, niger etiam ad menses exporrigitur. Per biennium durantem notavit *Sylvaticus cons. 26. cent. 3.*

MODUS EVENTUS ad salutem tendit, difflata sensim & discussâ flavedine biliosa, referatis tubulis & canalibus, ut pristino fluere rivo biliosa amurca possit. Ad mortem, quando restitui nequit, ob scirrhum, calculos, coalitum, unde in cachexiam, hydropem, hæmorrhagiam lethalem degenerat, excusso lymphæ munere.

CAPUT VII.

De Curatione.

QUOD ad CURATIONEM concernit, è methodi medendi legibus defecandi succi vitales peregrino croco, referanda obstructio, roboranda viscera, prospiciendum reliquis conjunctis, seu primam ad se vocent medicuram, seu alteram.

E FONTE CHIRURGICO remedium universale, & aliàs summum, **VENÆ SECTIO** in ictero videtur præstare parum, vel nihil. Nulla hîc sanguinis onerositas, nullus citatus motus, nihil quod eandem per se indicet. Et parum profuerit venas sublinguales referare, pro liberandâ facie.

CUCURBITULÆ SICCÆ duplici casu ex usu esse queunt, dissipandi fine in declinatione morbi, & evocandi, si morsus animalis venenati in culpâ forsan fuerit, quo casu & ipsam scarificationem commendant plurimi. Præstant quoque utroque nomine **FRICTIONES**, dissipandi usu satis commendatæ. Elui unâ vulnus potest aceto bezoardico, theriacâ, spiritu theriacali, succo rutæ, & alia fieri, quæ eo casu addecet.

E PHARMACIÆ penuario **LENIENTIA** ictericis apprimè conveniunt, quæ expediendo alvi scybala, *ἐκκροτῶνικα* hinc dicta, exitum bili excrementitiæ concedunt, & reliquis medicamentis viam apparant. Blandè unâ abstergunt vias, bilis confermentationem intermissam promovent, & deobstruunt, torporem blandè promovendo. Laudanda hoc fine aloëtica, *pilule aloeticae*, *Ξεα*, *ὀλες*, *rosata*, *violata*, *elixir proprietatis*; rhabarbarina, quæ ipsa unâ sunt specifica, ut *rhabarbarum* in substantiâ, *anima rhabarbari*, *extractum ejusdem* & *infusum*, *sirup. de cichorio cum rhabarbaro*, qui in infantibus ictericis per commodus est; *Ξεα*, ut *cremor* & *crystalli Ξρι*, *Ξ Glatus*, *Ra Ξρι*, quæ multis nominibus sunt proficua & polychresta. Optima quoque sunt infusa ex alterantibus & purgantibus concinnata, tanto præsentius sic amurcam biliosam per *διήροσιν* defecantia.

Cumque ictericorum alvus pigrior sit, ob bilis, quæ clyster hinc audit naturalis, deficientem stimulum, ad referandas has obstructions tum laudata hæc necessaria sunt, tum clysteres ipsi, ex emollientibus & deterfivis parati.

Eminentiori gradu vires suas exerunt P U R G A N T I A, cum ipsis aperientibus, tanquam præparantibus hoc loco genuinis, interpolata. In his sanè maxima locanda fiducia, siquidem viscedinem lentam & terrestrem attenuant, liquant, bilemque ad naturalem ac consuetam aptant viam, obstructionem pori choledochi optimè referant. Profunt præ lenientibus, in primis viis hærentem & hoc incommodum causantem materiam commodè educendo, modò virium ratio & subjectorum habeatur debita.

Hinc curiosè monet *Cous*, ne bilem moventia promiscuè propinentur ictericis, quando nempe non humectatum prius fuerit corpus, non præmissa aperientia, quæ sub diureticorum nomine commendat, indeque corpus his ipsis propinatis magis conturbari possit; quo de vid. *l. de loc. in hom. c. 40. & l. de affect. c. 33* Et hoc pacto mens videtur patere *divini senis*, nec contradictio in verbis esse vera.

Optimum omnium est *rhabarbarum*, & leniendi, & purgandi, & alterandi fine, item *resina scammonii*, *cerberus triceps*, *trochisci dacrydii*, *albandali*, *species diasene acuatæ*, *diagalap. extract.* *cholag.* *Q. cathol. panchymag.* & *dulc. gummi gutta*, & alia.

Horum recensio & illud memoriæ subit, addendum prioribus, sæpè non tam bilem educendam, quippe quæ sibi relicta stimulat, & balsamica est, quàm obstruentem & inviscantem pituitam. Facile quoque patere potest, & liquidam formam præferendam sæpè aliis ad purgandam sensim sensimque, secundum ægri tolerantiam, viscosam materiam, & tartarea fermentativa optimè cum hisce combinari. Ipsa sæpenumerò sufficit *gialapa*, colicam & icterum, crebriori experimento, unâ operâ & dosi sustulisse visa.

Nec E M E T I C A quoque sunt negligenda penitus, utpote bilis in primis viis exuperantis & viscidæ genuinum remedium, factâ sic activiori ductuum occlusorum reperatione; seu primariâ dosi dentur per se, seu refractâ
cum

cum purgantibus. Ex his præ aliis laudem merentur *antimonialia*, infusum vini malvatici cum *croco metallorum*, vel *vitro* §ii, *aqua benedict.* *Ruland.* ☿ *emeticus*, *manna* ☉li, ☿ius *vitæ* &c.

Non ultimum obtinent locum *DIURETICA*, utpote excrementitiam bilem è massâ sanguineâ, unâ cum sero, efficaciter educunt, præcipuè cum ipsa natura hæc recrementa sanguinis per hanc viam ordinariè expellere assueta sit.

Præcipua ex his sunt resolventia, saponaria, simul aperientia, unde cum specificis coincidunt vi attenuandi & fundendi moderatè, nec sine humectantibus, unde oleosa volatilia & calidiora minus huc fecerint. Ex paucis instar aliorum sint ☿rus ☉latus, ☉ Aurt. ~ ☉l. coagulat. flor. ☉ *ci ☿al. ☉ milleped. ☉ ☿ri ☉ ☉a volat. arcan. ☿ri, clyss. §ii, ☿a sitic. Glaub. §ii, fl. bellid. violar. aquileg.

Sicuti verò diuretica vasis & humoribus depurandis locant operam; sic non minus *DIAPHORETICA* in poris glandularum eosdem expediunt. Ordine & dignitate illa prima, hæc secunda sunt; neq; enim diffilari ex habitu corporis biliosus character potest, nisi interioribus fuerit prospectum prius. Quamobrem sub declinationem inprimis ex usu erunt, v. g. flor. ☿ris, bez. ☿l. ☿ ☿ cachect. mag. C. C. spin. viper. ☿ aurt. §ii, arcan. duplicat. Myns. ☿a bezoard. unicorn. solare Myns. theriac. mithridat. theriaca cælest. bezoar orient. & alia.

Quod si verò à deturpatione biliosâ, & longè magis à veneno malum ortum duxerit, inter primas eadem numeranda erunt meritò, imò illis tunc, neglecto symptomate hoc, præcipua curandi demandanda provincia.

ALTERANTIA SPECIFICA seorsim opponenda, quæ intemperiem bilis atque hepatis temperant, indeque productam obstructionem & infectionem tollunt, aperientia ductus, roborantia villos, resolventia tartarum, attenuantia pituitam, invertentia acidum, diluentia singula.

Hæc cum non unius sint generis, sufficiat nobis, præter jam tacta, nominasse potiora, uti sunt *rad. chelidon. maj. curcum. rub. tinct. s. aperient. maj. & min. polypod. filic. glycyrrh. rhapont. gramin. cichor. fol. marrub. fragar. rosmar. absinth. capill. ꝑr. cuscut. bellid. hepat. nob. agrimon. chærefol. flor. bellid. hyperic. bugloss. violar. genist. calend. summit. cent. min. fumar. epithym. sem. aquileg. cort. tamar. cappar. crocus, sand. flav. passul. min. schœnanth. pulv. cachect. Q. Hartm. Wedel. croc. ꝑr. sacchar. Ra ꝑr. cydon. pomat. Ra ꝑr. Oris, ꝑr. Alis, essent. ꝑr. ꝑr. Ludov. anti-scorbut. temperata, Ra rhabarb. ꝑr. iat. volat. trochisc. de eupator. hepat. rubr. spec. diatr. sandal. diarhod. hepat. de curcum. essent. absinth. compos. elix. propriet. Ale, ꝑr. absinth. cichor. cent. min. & similia, variis formulis remixta, infusorum, pulverum, decoctorum, mixturarum, potionum, quibus ꝑr. cichor. urtic. hepat. nob. hepat. Myns. apii, fœnic. fragar. & sirupi conformes de adiant. diafer. Andern. de cichor. cum rhabarb. &c. velificantur.*

Chalybs ipsa subtilissimè pulverisata vulgare remedium est, atque multum ad educendos pituitosos humores confert, desuper movendo corpore. Ad bilis coagulatae viscositatem solvendam succus graminis, bellidis, cochlearia, chærefolii, recens quoque utilis est, item ꝑr. Di dulcis cum decoctis aperientibus.

Laudantur quoque lumbrici præparati, lapides in felle tauri reperti, pellicula flava ventric. gallin. lap. fulmin. & alia. Sed, si fatemur quod res est, partim minus illa usitata sunt, vel his laudatis & similibus vix anteferenda. Sic & stercus anserculorum, pediculi assumpti, quicquid etiam de vi roborandi jecoris scriptitet *Zacutus*, minus æstimanda veniunt.

EXTERNE commendatur tinca viva, icteri magnes, umbilico, hypochondrio dextro, vel plantis pedum imposita, donec moriatur, cujus ratio agendi sine dubio consistit tum in emollitione, ob mucilaginem eximiam; tum in com-

commotione archei ob conceptam inde ideam, quo utroque in motum citatur quietus humor.

Tacemus magnetica alia, ut urinam ægri in aërem vel fumum suspensam, inspectionē repetitam in vas aureum vel cereum, ex quibus etiam potum commendant, intuitum picis liquidæ, quæ objecta itidem vim habent citandi archeum ad excutiendum torporem humorum, ut exempla noverimus, eadem cum successu à pauperibus usurpata. Sic & chelidonium majus & bursa pastoris sub plantis pedum gestata non sunt de nihilo. Hypochondriis adhiberi possunt linimenta, ex *Œ cappar. byost.* cum *oleis de stillatis absinth. chamomill. succin. lign. rhod.* & emplastra, ex *empl. de cicut. de ammon. Forest. sandal. cum croc. empl. magnet.* & alia. Reliqua aliunde, è suis loculis hauriri queunt.

Ad tollendum denique totius corporis fædum colorem, suademus balnea, ex aquâ purâ & dulci, cum speciebus digerentibus, emollientibus & absterfivis decocta, ut *rad. belen. alth. gramin. malv. herb. j. emoll. nicot. marrub. alb. siderit. abrotan. betonic. rugâ, origan. agerat. fol. lauri, vitis, fl. chamom. Rom. melilot. sambuc. rosar. pallid. sem. anis. fœni Gr. fæbar. cic. rubr. fœnic. Ole commun. fursurib. &c.*

Colophonem his addit DIÆTA, in concinnâ sex rerum non naturalium consistens observatione. AER eligatur temperatus. CIBUS sit bonæ notæ, vitatis viscidis, infumatis, grossioribus, mucilaginosus, lacticiiniis, non fermentatis, frixis. POTUS sit cerevisia probè defecata & diuretica, nec vinum nocet moderatè sumptum.

EXERCITATIONES sint moderatæ, non statim post pastum instituendæ. Cavenda QUIES immodica, crudiatum & torporis mater. SOMNUS non excedat. ALVUS teneatur aperta. ANIMI PATHEMATTA sint libera & ad *εὐθυμία* composita.

D. S. L. H. E. G.

Ad metam tendis; Laurum promittis
Apollo,
Quæ, precor, ut semper commoda
multa ferat.

*Clarissimo Hofmanno,
Med. Doctorando dignissimo,
hac gratulab. adp.*

Rudolf-Wilhelmus Krausius, D.P.P.

In speculo faciem temeratam labe vi-
demus,
in facie speculum quæ malè corpus
habent.

Tu dum commonstras in apricâ luce videndum
cultum animi docti, præmia grata capis.

*Honori & Affectui Nob. Doctorandi
scrib.*

P R Æ S E S.

Ictericos flavos curas feliciter: Ecce!
purpura pro sestrô jam tibi certa venit.

*CL. HOFMANNO, Ddo,
de novis honoribus gratulaturus pos.
Augustinus Henr. Faschius, D. P. P.*

Non modo cultorem Themidos sectantur honores,
Nec dat purpureas hæc tibi sola togas.
Spargit & in natos largus sua munera Phœbus,
Et jungit magnis nomina magna opibus.
Nobile constituis nobis exemplar, Amice;
Gratulator, & porrò prospera fata precor.

*Nobilissimo atq. Præclarissimo Dno Doctorando,
paucæ hæc fausti ominis e. adjicere s. d.*

M. David Lipach/ Eccl. Jen. Archi-Diaconus.